

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розкрито особливості історичних змін у запровадженні мистецьких дисциплін у практику підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: педагогічна підготовка, мистецькі дисципліни.

У процесі педагогічної підготовки вчителів у педагогічних інститутах початку ХХ століття спостерігається тенденція до поширення мистецьких дисциплін у навчальних планах вишів, адже постає проблема підготовки нового вчителя, який би вмів виховати дітей так, щоб вони акумулювали найкращі можливості, здібності та переконання. Тому важливою умовою стало досягнення та оволодіння спеціальними професійними вміннями та навичками, які забезпечили б високий професійний рівень.

Саме на основі введення нових предметів мистецького спрямування на теренах України на початку ХХ століття вирішувалося питання про практичну підготовку в педагогічних інститутах майбутніх учителів, у яких були сформована педагогічна техніка та елементи професійної педагогічної майстерності.

У 20-х роках Інститути народної освіти України почали вдосконалювати роботу з практичної підготовки студентів і знову повернулися до питання формування елементарних умінь основ педагогічної майстерності, педагогічної взаємодії вчителя та учня. Виховання студента тісно пов'язане з трудовою підготовкою, тому студент мусить перейти з пасивного навчання, слухання лекцій до активного – розробки теоретичних та науково-педагогічних питань. Не залишалась осторонь виховна робота серед студентів, вона поглиблювалася та естетично збагачувалася, у плани роботи вводилися такі предмети, як музика, спів, виразне читання.

Таким чином, для підвищення професійної підготовки педагогічних кадрів включали різні елементи педагогічної техніки та майстерності, формування яких проходило у часи відвідування студентами позааудиторних занять та педагогічної практики. Варто зазначити, що педагогічна підготовка не зводилася до певних технологічних рамок, що обмежувалися певними штампами у спілкуванні, здебільшого прагнули до розвитку педагогічних здібностей та широкого спектру вмінь. Вивчення й аналіз архівних даних, постанов та розпоряджень Наркомосу України, навчально-методичної документації педагогічних закладів і Державного науково-методичного комітету, творів українських педагогів-музикознавців, матеріалів педагогічної преси дозволили визначити основні етапи становлення і розвитку ідей музичної освіти, розкрити зміст музичної освіти студентів інструкторсько-педагогічних факультетів музично-драматичних інститутів, факультетів соціального виховання інститутів народної освіти та працівників вищих педагогічних курсів різних областей України.

Важливу роль у започаткуванні й поширенні в Україні кінця XIX – поч. XX ст. ідей музичної освіти відіграли школи Імператорського російського музичного товариства, гуртки і музичні товариства національної української спрямованості Києва, Одеси й Полтави, а також школи духовного відомства з їх міцними традиціями культового хорового співу.

Навчальними закладами, що готували вчителів співів та музики для масових шкіл України, у цей період були вчительські інститути й семінарії, викладачі яких зробили корисний внесок у розробку змісту музично-педагогічної освіти студентів. Визначне місце в музично-педагогічній освіті майбутніх музичних працівників належить заснованій у Києві видатним педагогом і композитором М.В.Лисенком Музично-драматичній школі (1904). Проте джерела свідчать, що Київська (1913), Одеська (1913) та Харківська (1917) консерваторії не готували вчителів співів і музики для масової школи, у зв'язку з цим перебудова навчального процесу в напрямі педагогізації, що розпочалася на поч. 20-х рр., проходила в досить складних умовах. Однак

перші кроки становлення теоретичних і практичних основ вищої музичної освіти в Україні, припадають на кінець XIX – поч. XX ст.

Наступним етапом становлення та розвитку музичної освіти студентів були 1917-1925 рр. Цей період в історії педагогічної думки та освіти України був складним, проте дуже плідним. До головних ідей належали: українізація вищої освіти і відкриття нових закладів з метою підготовки вчителів музики та співів для установ соціального виховання, підготовка національних музично-педагогічних і мистецьких кадрів, розвиток вітчизняної музичної культури, створення національної вищої музичної школи, відродження в Україні кобзарського співу, підготовка дослідників народної музичної творчості, пропаганда культурних надбань українського народу, поглиблення змісту музично-педагогічної освіти молоді.

Третій етап розвитку музично-педагогічної освіти студентів припадає на 1926-1933 рр. Як свідчать джерела, провідними ідеями були: перебудова структури музично-педагогічних навчальних закладів, створення науково-дослідних кафедр у музично-драматичних інститутах, уведення в навчальний процес нових музичних дисциплін, курсів гри на бандурі, пропаганда творів українських композиторів і багатств українського національного фольклору. На поч. 30-х рр. на розвитку прогресивних ідей та змісту вищої національної освіти негативно позначилися тотальна політизація освіти й мистецтва, проголошена союзним урядом, репресії проти діячів науки, освіти та культури.

Важливу роль у відродженні української музичної культури відіграли видані в 1917 р. педагогом-музикознавцем, композитором К.Г.Стеценком методичні посібники для вчителів «Шкільні співники» та «Методика навчання співу», а в 1918 р. «Початковий курс нотного співу».

На початку 20-х років найбільш поширеними ефективними формами практичної підготовки студентів музично-драматичних інститутів, ІНО та вищих педагогічних курсів були індивідуальні та групові заняття. Зміст індивідуальних занять полягав у тому, що студент виконував навчальні завдання індивідуально, користуючись при цьому допомогою вчителя.

Індивідуальні заняття викладачі поєднували з груповими формами роботи. Метою цих занять було засвоєння нових знань, їх узагальнення, систематизація, контроль, а також формування загальнопедагогічних і спеціально-методичних умінь та навичок. Методами навчання були спеціальні вправи й педагогічно доцільне засвоєння і виконання дидактичного музичного матеріалу.

Розширенню музичного світогляду студентів, набуттю та поглибленню навичок безпосереднього аналізу творів допомагав також метод слухання й аналіз музичних творів, започаткований викладачами вищих педагогічних закладів на початку 20-х рр.

Вивчення джерел показує, що педагогічно цінні форми та методи музичної освіти студентів були спрямовані на розвиток музичних здібностей, творчого мислення, музично-естетичних почуттів студентів. Їх запроваджували в педагогічній діяльності досвідчені викладачі різних навчальних закладів Києва, Харкова та Одеси.

Новою формою роботи, що застосовували викладачі всіх закладів, була широка позанавчальна концертна діяльність професорсько-викладацького складу та студентів у робітничих клубах, військових частинах, будинку вчених. Концертні програми склалися з творів української класичної музики й народної творчості. Популярність серед населення мала діяльність організованого викладачем Одеського музично-драматичного інституту Г.Столярівим великого симфонічного оркестру, до складу якого входили студенти та учні музичного технікуму. Оркестр проводив концертну та музично-виховну роботу по всій Україні.

Проф. П.Столярський, опираючись на власний педагогічний досвід, створив методику, що дала змогу творчо підійти до визначення індивідуальних здібностей студентів. Він підкреслював, що музичні задатки особистості під впливом педагогічного процесу можуть швидко та інтенсивно розвиватися. П.Столярським була розроблена також методика гри в ансамблі, що об'єднувала колектив у ритмічному відношенні, привчала до чистоти інтонації і нюансів.

Педагогічно-корисну систему навчання студентів гри на бандурі, сформовану на власному багатому педагогічному досвіді та національних традиціях, створив проф. Г.Хоткевич. Він розробив технологію використання бандури в навчально-виховному процесі музично-педагогічних закладів, склав її виконавсько-педагогічний репертуар. Г.Хоткевич підготував і видав монографію «Музичні інструменти українського народу» (1930), визнану класичним науково-методичним дослідженням з історії слов'янського інструментознавства.

В ІНО та на вищих педагогічних курсах України у 20-30 рр. застосовувалися такі нові форми роботи, як самостійне опрацювання літератури, конспектування, реферування, складання анотацій, рецензій; пізніше додалася навчально-дослідницька діяльність студентів у лабораторіях і на спеціально створених навчально-дослідних майданчиках.

Цікавими методами і формами навчання студентів, що використовувалися викладачами вищих педагогічних курсів, були різні види мистецької діяльності в образотворчих, музично-вокальних і драматичних класах-студіях. Кожна студія мала свою бібліотеку, щоденник, у якому викладачі вели облік роботи, наочні матеріали й підручники, що застосовувалися в ході занять. Викладачі курсів використовували також реферативний, екскурсійний, дискусійний і комбінований методи роботи.

Summary

In this article features of historical changes in introduction of artistic disciplines in practice of training of future teachers are shown.

Key words: pedagogical training, artistic disciplines.